

LAUDÁCIÓ

Tóth Vilmos építész, a MMA Építőművész tagozata Építőművészeti díj (2019) kitüntetettje, a MMA levelező tagja akadémiai székfoglalója alkalmából

Az az összetett szó, hogy Délvidék, akár varázslatos képzeteket is kelthetne bennünk. Forró, buja tájat, ismeretlen, vonzó vidéket. Mi magyarok, mégis, inkább az elveszett haza egy darabját értjük, érezzük a szó mögött. A név igazán csak a trianoni döntés után terjedt el, a középkorban inkább Alvidéknek hívták e tájat, ahol a Duna elhagyja Kárpátiát.

A vidék, Magyarkanizsa és környéke, amelynek építészé Tóth Vilmos, elvégre nem is igazán dél: az Alföld közepén fekszik, a szegedi kistáj egy része. Jellegzetes, napsugaras díszítésű deszkaoromzatos, háromosztatú parasztházai is az általunk dél-alföldinek nevezett háztípust példázzák. Középületeinek jelentős része a török utáni újjáépítés nagy korszakában, a tizenkilencedik század végén épült, melyek kiemelkedő példái a lechneri „magyar építészet nem volt, hanem lesz” törekvésének. Közismertek a szabadkai városháza és a zsinagóga, a Raichle-palota, a zentai városháza, vagy a palicsi fürdő épületei. Tóth Vilmos pályakezdésekor, a hetvenes évek végén, még a helyi kismesterek korabeli, nivós épületei is nagyobb számban álltak. Ez az élmény inspirálta a kezdő építést a hagyomány folytatása irányába.

„Elejétől fogva törekedtem arra, hogy az általam tervezett házak beleilleszkedjenek a környezetükbe, úgy látványban, mint arányaikkal. Vonzott a népi és a polgári építészet, az eklektikus házak, ezek vettek körül, bármerre jártam a Vajdaságban” – írja önéletrajzában.

Az illeszkedés azonban önmagában nem elég, csak lehetőséget kínál a két szélsőség, a brutálisan eltérő és a rossz másolat építésének elkerülésére. Tóth Vilmos tartja magát Hamvas Béla intelméhez:

„Az elveszett mitikus kép felmerülése még nem teszi élővé a hagyományt. Ha kibontását nem folytatják, akár újabb babonák és újabb erőszak tárgya lehet... A mítosz- tudat felmerülése jelenkor-tudat nélkül irreális. A folytatás sohasem utánzás, hanem az, ami: Folytatás!”

És ez a folytatás nem egyszerű feladat az építésznek, aki az épületeit a tágabb környezetével együtt értékeli és különösen nem az a déli határon túl, azt a hagyományt folytatni, amelyik magyar. Mialatt széthullik egy ország, háború dúl, és látni, hogy távoznak szülőföldjükről a társak. És maradni. Maradni és folytatni.

Tóth Vilmos a kilencvenes évek elején, egy Makovecz tervben való közreműködés, a szabadkai Népkör felújítása kapcsán ismerte meg Makovecz Imre szellemiségét. Mint vallja, releváció erejével ismerte föl ebben a gondolatiságban megvalósítandó építészeti életcélját. Főképp ezután születnek életművének jelentős alkotásai.

Martonoson irodaház, Magyarkanizsa főutcáján városi minőséget képviselő többszintes lakóépület, Tóthfalun parasztházat magába fogadó óvoda épülete, Nosza és Bogaras római katolikus temploma, az oromhegyesi faluház életműve állomásai. A széles körű ismertséget a 2003-04-ben, a Lajta Béla tervezte tűzoltó laktanyától pár telekre megépült zentai Magyar Művelődési Intézet hozta meg számára. Hitvallása szerint az épület a dél három fő táját jeleníti meg. Megjelenik a Szerémség ortodox hagyománya, a Bácska magyar építésze és az együttest összefogóan, a Bánság végtelen síkjára boruló égboltot idéző kupola látványa. 1996-2017 között építi a soha el nem készült, mégis lebontott Szt. István templom helyére, a zentai győztes csata 420. évfordulójára, magyarországi segítséggel befejezett Lisieux-i Kis Szt. Teréz r.k. templomot, amelyik Zenta jelentős középületévé vált. Több évtizedet átfogó munkája otthonában, Magyarkanizsán, a Fő tér méltó lezárásaképp megvalósult

Művelődési Ház és Oktatási Központ együttese. Nagy József kreatív mozgásműhelye itt talált végleges otthonra. Különös jelenség a homokrévi Tűzok látogató központ 2012-ben elkészült épülete. A puritán szűkszavúságú ház tömören jelzi a pusztai rideg lényegét, nyers erejét.

Alkotásai összekapcsolják a délt a középpel.

Tóth Vilmos emberi tartása, építőművészi alkotása által a Magyar Művészeti Akadémia fénye növekedik.

Pécs, 2022. augusztus 30.

Dévényi Sándor
a MMA rendes tagja